

TÜRK HUKUKUNDA MELEK YATIRIMCI

I. Melek Yatırımcı Kimdir?

Melek yatırımcı, henüz başlangıç aşamasında olan (Start-up) girişimlerin büyümesi ve gelişmesi için onlara sermaye ve bilgi birikimi desteği sağlayan kişidir. Genellikle başarılı bir iş geçmişine sahip olan üst düzey yöneticilerden veya varlıklı kişilerden oluşmakta olan melek yatırımcılar gelecek vaat ettiğini düşündükleri yenilikçi iş fikirlerine yatırım yaparak onların hayata geçmesini ve gelişmesini sağlamaktadırlar.

II. Türkiye’de Melek Yatırımcılık

A. Giriş

“Melek yatırımcı” ifadesi ilk olarak, ABD’de Broadway yapımlarına finansal destekte bulunan varlıklı iş adamları için kullanılmaya başlanmıştır. Türkiye’de melek yatırımcılık sistemi son dönemde gelişmeye başlamış olmakla beraber, günümüze bakıldığında ABD’deki melek yatırımcıların sayısı 300 bini, Avrupa’daki melek yatırımcıların sayısının ise 75 bini geçtiği görülmektedir.

Ülkemizde melek yatırımcılığın hukuki alt yapısı ilk olarak 4059 sayılı Hazine Müsteşarlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunu’na 13.06.2012 tarihinde eklenen “bireysel katılım sermayesi” başlıklı Ek Madde 5 ile kurulmuştur. Anılan madde yüksek risk içermesi nedeniyle finansmana erişimde sıkıntı yaşayan başlangıç veya büyüme aşamasındaki girişimler için finansal bir araç olan bireysel katılım sermayesinin desteklenmesine, bireysel katılım yatırımcılarının ve bu maddeye tabi kişi, kurum ve kuruluşların faaliyetlerinin izlenmesine, denetlenmesine ve sona ermesine ilişkin hususları düzenlemektedir. Maddede ayrıca Hazine Müsteşarlığı’na geniş bir düzenleme yetkisi verilmiştir.

Hazine Müsteşarlığı’na verilen bu yetki çerçevesinde, 15.02.2013 tarihli ve 28560 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Bireysel Katılım Sermayesi Hakkında Yönetmelik” (“**Yönetmelik**”) ile melek yatırımcılık olarak bilinen bu işbirliği modeli, Türkiye’de daha da kapsamlı bir şekilde düzenlenmiş, hukuki altyapı pekiştirilmiştir. Yönetmelik’te “Melek Yatırımcı”, “Bireysel Katılım Yatırımcısı” (“**BKY**”) olarak ifade edilmiştir. Söz konusu Yönetmelik ile melek yatırımcılığı teşvik eden birtakım düzenlemeler yapılmış ve bu doğrultuda Yönetmelik’te yer alan şartların sağlanması durumunda BKY’lerin vergi desteğinden yararlanmasına ilişkin hükümler getirilmiştir.

B. Bireysel Katılım Sermayesi Hakkında Yönetmelik ile Getirilen Esaslar

1) Kavramlar

Yönetmelik'te melek yatırımcı ile ilgili kavramsal çerçeve çizilmiş ve tanımlamalar yapılmıştır.

Yönetmeliğin 3'üncü maddesinin (b) bendi uyarınca, **“Bireysel katılım sermayesi (“BKS”) bireysel katılım yatırımcılarının bu Yönetmelik kapsamında şirketlere aktardığı nakdi sermayeyi ifade eder.**

Aynı maddenin (ç) bendi ise **Bireysel katılım yatırımcısı (“BKY”)** kavramını açıklamıştır. BKY'ler kişisel varlıklarını ve/veya tecrübe ve birikimlerini başlangıç veya büyüme aşamasındaki şirketlere aktaran gerçek kişiler olarak tanımlanmaktadır.

BKY'ler sadece **gerçek kişi olabilir, ancak lisans sahibi melek yatırımcıların bir araya gelerek ortak bir yatırım yapmaları da mümkündür.** Yönetmeliğin 28'inci maddesi uyarınca, *“en az iki lisanslı BKY tarafından bir girişim şirketine beraber yatırım yapılması durumunda, bu yatırımlar **BKY ortak yatırımları** olarak adlandırılır.”* Ayrıca bu ortakların tamamı Türk Ticaret Kanununda anonim şirket ortakları için getirilen hükümlere tabidir.

BKY'ler tarafından yapılan ortak yatırımlarda BKY'ler kendi aralarından bir kişiyi lider ortak olarak belirler. Lider ortak, BKY ağı üzerinden ortaklık adına iş planını Hazine Müsteşarlığı'na sunar.

Yukarıda anılan 28'inci maddede geçen girişim şirketi de yine Yönetmeliğin 3'üncü maddesinin (g) bendinde tanımlanmıştır. Bu tanıma göre **“Girişim şirketi”,** BKY'lerin yatırım yapmak amacıyla sermaye koyarak ortak olduğu anonim şirkettir. Bu nedendir ki ortakların tamamı anonim şirket ortaklarına ilişkin hükümlere tabidir.

2) BKY Lisansı

Yönetmelik'in 5'inci maddesi uyarınca, BKY olarak faaliyette bulunan gerçek kişilerin vergi desteğinden ve diğer avantajlardan yararlanabilmesi için BKY lisansına sahip olması gerekir.

BKY'lerin lisans sahibi olması için ise **yüksek gelir veya servete sahip yatırımcı ya da tecrübeli yatırımcı olması** gerekmektedir. Lisans almanın ön şartı olan “Yüksek

gelir veya servete sahip yatırımcı” ile “Tecrübeli Yatırımcı” kavramları Yönetmelik’te açıklanmıştır.

Yönetmelik’in 5’inci maddesinin ikinci fıkrasının (a) bendi uyarınca yüksek gelir veya servete sahip yatırımcılar: *“Lisans almadan önceki iki yıl için, yıllık gelir vergisi beyannamesinde yer alan gelir unsurlarının veya ücretli çalışanlar için yıllık ücretlerinin gayrisafi tutarları toplamı olarak ifade edilen yıllık gayrisafi geliri en az 200.000 TL olan veya müracaat anında sahip oldukları her türlü menkul ve gayrimenkul varlıklarından oluşan kişisel servetin toplam değeri en az 1.000.000 TL olan yatırımcıları”* ifade eder.

Ancak; ikamet edilen konut veya bu konutu ipotek ederek alınan herhangi bir kredi, sigorta sözleşmelerinden doğan haklar ve emeklilik primi şeklinde kazanılan mali haklardan ölüm veya emeklilik halinde ödenecek tutarlar, kişisel servetin hesaplanmasında dikkate alınmaz.

Yönetmelik’in 5’inci maddesinin ikinci fıkrasının (b) bendi ise tecrübeli yatırımcıyı açıklamaktadır. Buna göre tecrübeli yatırımcı:

- Banka ve finansal kuruluşlarda fon veya portföy yöneticisi olarak ya da banka ve finansal kuruluşların küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin finansmanı, proje finansmanı veya kurumsal finansman birimlerinde veya girişim sermayesi yatırım ortaklıkları dahil girişim sermayesi şirketlerinde müdür veya dengi bir pozisyonda ya da daha üst bir pozisyonda en az iki yıl iş tecrübesine sahip olan veya,
- Lisans alınmadan önce son beş yıl içinde en az iki yıl, yıllık cirosu en az 25.000.000 TL olan bir işletmede genel müdür yardımcısı veya dengi bir pozisyonda ya da daha üst bir pozisyonda çalışan veya,
- BKY ağlarının birine lisans alınmadan önce en az bir yıl süreyle üyeliği bulunan ve müracaat sırasında son mali yıldaki net satışları 5.000.000 TL’nin altında olan ve halka açık olmayan bir veya daha fazla şirkette BKY olarak ortak olan veya,
- Başlangıç veya büyüme aşamasındaki şirketleri desteklemek amacıyla kurulmuş olan yurt içi kuluçka merkezlerinde ya da teknoloji geliştirme merkezlerinde en az iki yıl tecrübesi bulunan ve bu merkezlerdeki başlangıç

veya büyüme aşamasındaki bir veya daha fazla şirkete asgari 20.000 TL sermaye koyan kişileri ifade eder.

Yönetmelik'in "lisans başvurusu" başlıklı 6'ncı maddesi uyarınca, taksirli suçlar hariç olmak üzere affa uğramış olsalar dahi süreli hapis veya cezası ne olursa olsun basit ve nitelikli zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, görevi kötüye kullanma gibi yüz kızartıcı suçlar ile kaçakçılık suçları, resmî ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama, devlet sırlarını açığa vurma veya vergi kaçakçılığı suçlarından dolayı hüküm giymiş kişilerin lisans başvuruları, Yönetmelik'in 5'inci maddesinde öngörülen şartları taşımasalar dahi, kabul edilmez.

Yönetmelik'in lisans süresi başlıklı 8'inci maddesi uyarınca BKY'lere verilen lisanslar **beş yıl için geçerlidir**. Lisans süresi sonunda, BKY'ler lisans yenileme talebinde bulunabilirler. Lisans yenileme talebi Hazine Müsteşarlığınca belirlenecek ölçütlere göre değerlendirilir ve BKY'nin sahip olduğu **lisansın süresi beşer yıllık sürelerle uzatılabilir**.

Belirtilmesi gereken bir başka husus ise lisans devrine ilişkindir. Yönetmeliğin 9'uncu maddesine göre BKY lisansları başkasına **devredilemez**.

Lisansın iptalini gerektiren durumlar ise Yönetmeliğin 11'inci maddesinde belirtilmiştir. Buna göre; a) BKY'nin fiil ehliyetini kaybetmesi, b) Lisanslama kriterlerinin kaybedildiğinin tespit edilmesi, c) BKY'nin vefatı, ç) BKY tarafından girişim şirketine konulan sermayenin iş planında belirtilen amaca aykırı biçimde kullanılması, d) Müsteşarlığa kasıtlı olarak yanlış bilgi ve belge verilmesi, Müsteşarlığı aldatmaya yönelik işlemlere girişilmesi ve e) 13'üncü maddedeki sektörel kısıtlamalara, 14'üncü maddedeki yatırım sınırlamalarına, 18'inci maddedeki ortaklık payına ve oranına uyulmaması hallerinde, BKY lisansı iptal edilir.

3) BKY'lerin Vergi Desteğinden Yararlanması ve BKY Yatırımlarının Tabi Oldukları Hususlar

Yönetmelik'in 4'üncü maddesi uyarınca BKY'lerin, vergi desteğinden yararlanmak için Yönetmelik'te belirtilen kriterleri yerine getirmeleri ve iktisap ettikleri tam mükellef girişim şirketlerine ait **iştirak hisselerini en az iki tam yıl elde tutmaları şarttır**. İki yıllık süre, girişim şirketi adına açılan ortaklık banka hesabına nakdi sermayenin yatırıldığı tarihte başlar. İki yıllık sürenin başlaması ve BKY tarafından

taahhüt edilen sermayenin vergi desteğinden yararlanabilmesi için ilgili taahhüt tutarının nakit olarak ortaklık banka hesabına yatırılması zorunludur.

BKY'ler, hisselerin tutarlarının **%75'ini yıllık beyannamelerine konu kazanç ve iratlarından hisselerin iktisap edildiği dönemde indirebilirler**. Ancak, vergi desteği için Hazine Müsteşarlığı'na başvurulardan itibaren **projesi son beş yıl içinde desteklenmiş kurumlara iştirak sağlayan BKY'ler için bu oran %100 olarak uygulanır. Yıllık indirim tutarı 1.000.000 TL'yi aşamaz**.

Yönetmelik, BKY yatırımları için birtakım yatırım sınırları getirmiştir. Örneğin Yönetmeliğin 13'üncü maddesi uyarınca BKY'ler **en fazla yirmi farklı anonim şirkete yaptıkları yatırım için devlet desteği alabilir**. Bu sınırı aşan yatırımlar için devlet desteği sağlanmaz.

Ayrıca Yönetmeliğin 14'üncü maddesinin birinci fıkrasına göre BKY'nin girişim şirketine koyduğu sermayenin indirimden yararlanabilmesi için BKY tarafından her bir girişim şirketinde iktisap edilen şirket hisselerinin bedeli emisyon primi dahil **20.000 TL'den az ve yıllık bazda 1.000.000 TL'den fazla olamaz**. Ancak BKY tarafından farklı girişim şirketlerine yapılacak yatırımların toplamı bu tutarı aşabilir.

Yönetmeliğin 14'üncü maddesinin ikinci fıkrası uyarınca ise, BKY'ler tarafından, ortak yatırımlarda yıllık bazda her bir girişim şirketine yapılacak yatırım için konulacak sermayenin **azami tutarı emisyon primi dahil 2.000.000 TL olarak uygulanır**. Ortak yatırım için aranan şartları taşımaması durumunda her bir girişim şirketine BKY'ler tarafından yatırılan toplam sermaye **yıllık emisyon primi dahil 1.000.000 TL'yi aşamaz**.

Yönetmeliğin 16'ncı maddesi uyarınca, BKY'lerin girişim şirketine koydukları sermayenin vergi desteğinden yararlanması için BKY'nin girişim şirketiyle veya girişimci ile mutabık kaldığı bir **iş planını** Hazine Müsteşarlığı'na sunması gerekir.

Yatırım yapılacak şirketin niteliği de Yönetmelik'te belirtilmiştir. Yönetmelik'in 26'ncı maddesine göre, BKY'lerin devlet desteğinden yararlanabilmesi için sermaye koydukları şirketin Türk Ticaret Kanununa tabi bir anonim şirket olması zorunludur. Buna ek olarak, iktisap ettikleri hisselerine ait şirketin (i) Yönetmelik'in 4 numaralı ekinde belirtilen sektörlerde faaliyet gösteren, (ii) yatırım öncesi son iki mali yıldaki net satışları yıllık 5.000.000 TL'den fazla olmayan, (iii) en fazla elli çalışana sahip olan, (iv) BKY'nin kendisine, eşine, kendisinin veya eşinin altsoyu ve üstsoyu ile üçüncü derece dahil yansoy hısımlarına ve kayın hısımlarına idaresi, denetimi veya

sermayesi bakımından doğrudan veya dolaylı olarak bağlı bulunmayan ya da nüfuzu altında olmayan, (v) payları halka arz edilmemiş bir anonim şirket olması gerekir.

Yönetmeliğin 17'inci maddesinin üçüncü fıkrası önemli bir hususu düzenlemektedir. Bu fıkra uyarınca BKY'ler girişim şirketlerine koydukları sermaye karşılığında girişimciden **borç doğurucu nitelikte bir belgeyi imzalamasını talep edemez, ipotek, rehin gibi teminatlar alamaz, temlik ve temettü garantisi talep edemez.** Bu durumun tespiti halinde, BKS yatırımı destek kapsamından çıkarılır ve BKY lisansı iptal edilebilir.

Yönetmeliğin 18'inci maddesine göre de, BKY'ler ya da BKY ortaklıkları girişim şirketinde **hâkim ortak olamaz, doğrudan ya da dolaylı olarak, tek başına veya birlikte girişim şirketini kontrol edemez.** BKY'ler tek başlarına veya birlikte veya eşi ya da kendisinin veya eşinin altsoyu ve üstsoyu ile üçüncü derece dahil yansoy hısımları ve kayın hısımları ile birlikte doğrudan veya dolaylı olarak sermayeyi temsil eden payların ve payların temsil ettiği **toplam oy hakkının %50'sinden fazlasına sahip olamaz ve yönetim kurulu üyelerinin %50'sinden fazlasını atayamaz.**

BKY'ler girişim şirketinin yönetim kurulunda temsil edilme hakkı sağlayan **imtiyazlı paylara** sahip olabilirler.

BKY'lerin yatırım yaptıkları şirketin yönetimine katılımı resmi yönetim organına katılımı sınırlı olup BKY'ler yatırım yaptıkları şirkette yönetim kurulu dışında idari görev alamaz ve şirket personeli olarak çalışamazlar.

Ayrıca devlet desteğinden yararlanmak isteyen BKY, yatırım yapmadan önce Hazine Müsteşarlığı'na Yönetmeliğin 21'inci maddesinde sayılan belgeleri ibraz ederek akredite BKY ağı aracılığıyla yatırım için müracaatta bulunmalıdır.

4) BKY Ağları

Hazine Müsteşarlığı aşağıda belirtilen akreditasyon kriterlerini yerine getirmesi durumunda BKY ağlarını akredite ederek bu akredite ağlarla BKY faaliyetlerinin izlenmesi ve denetlenmesi amacıyla işbirliği yapabilir. Akredite olmayan BKY ağlarıyla izleme ve denetim alanında işbirliği yapılmaz.

Yönetmelik'in 34'üncü maddesinde sayılan akreditasyon kriterleri aşağıdaki gibidir:

- BKY ağının, BKY ve girişimcilerin bir araya gelmelerini sağlayacak, ayrıntıları protokolle belirlenecek olan yeterli teçhizata sahip fiziki bir mekana sahip olması,
- BKY ağında girişimci tekliflerinin ön elemesini yapacak üniversite lisans mezunu en az bir kişinin istihdam edilmesi,
- BKY ağına üye en az beş lisanslı BKY'nin bulunması ve bu BKY'lerin son mali yıldaki net satışları 5.000.000 TL'nin altında olan toplam en az beş şirkete yatırım yaparak ortak olması,
- BKY ağının işlevsel bir internet sayfasının ve veri tabanının olması ve
- Hazine Müsteşarlığınca düzenlenen protokolü imzalamış olması.

Yönetmelik'in 35'inci maddesi uyarınca Hazine Müsteşarlığı'nca verilen akreditasyonun süresi **beş yıldır**. Beşinci yılın sonunda BKY ağı tarafından tekrar akreditasyon başvurusunda bulunulması durumunda Hazine Müsteşarlığı akreditasyon kriterlerinin yerine getirilip getirilmediğini kontrol eder ve kriterlere uyum sağlanıyorsa ağın geçmiş performansı ve Müsteşarlığın düzenlemelerine uyumda gösterdiği başarıyı göz önüne alarak akreditasyon süresini beşer yıllık sürelerle uzatabilir.

Ayrıca Yönetmeliğin 36'ncı maddesi uyarınca BKY'lerin yatırımlarının devlet desteğinden yararlanabilmesi için BKY'ler müracaatlarını akredite olmuş ağlar üzerinden gerçekleştirirler. Bir BKY, **birden fazla BKY ağına üye olabilir**.

C. Melek Yatırım Yapıldıktan Sonraki Süreç

Yönetmelik'in 24'üncü maddesi uyarınca, vergi desteğinin sağlanmasından itibaren iki yıllık süre içerisinde şirket esas sözleşmesinde değişiklik yapılması durumunda, Hazine Müsteşarlığı değişikliğin yapıldığı tarihten itibaren en geç bir ay içerisinde bilgilendirilir.

Yönetmelik, aynı zamanda altıncı bölümünde raporlama ve bildirimle ilişkin yükümlülükler getirmiştir. BKY'nin girişim şirketine ortak olmasından ve ortaklık banka hesabına nakdi sermayeyi yatırmış olduğundan itibaren iki yıllık süre boyunca girişim şirketi, altı aylık dönemler itibarıyla iş planına göre hangi aşamada olduğunu,

gerçekleştirdiği yatırımı ve faaliyetleri gösteren faaliyet raporunu ve ortaklık banka hesap özetlerini Hazine Müsteşarlığı'na göndermekle yükümlüdür.

Tescilden sonraki esas sözleşme değişiklikleri, iflas gibi önem arz eden durumların, olayın ortaya çıkışından itibaren en geç bir ay içerisinde, yapılan vergi incelemelerine ilişkin raporların ise vergi mükellefine tebliğ tarihinden itibaren en geç bir ay içerisinde BKY'ler tarafından Hazine Müsteşarlığı'na bildirilmesi zorunludur.

Girişim şirketi hisselerinin tamamının BKY tarafından satışına kadar girişim şirketinin iflas etmesi durumunda, BKY'ler iflas sürecinin başlamasından itibaren en geç bir ay içerisinde hazırlanan iflas raporunu Hazine Müsteşarlığı'na göndermekle yükümlüdür.